

Bakgrunn for utredningsprogram

Selskaper/saker: **Haugaland Kraft AS & Fred Olsen Renewables AS**
/ Døldarheia vindkraftverk

Fylker/ Rogaland fylke/

Kommuner: Vindafjord kommune

Ansvarlig: Arne Olsen, KE

Sign.:

Saksbehandler: Hege Lilleland

Sign.:

Dato:

24 OKT 2011

Vår ref.: NVE 201004233 -31 ke/heli

KE

15/2011

Sendes til: Tiltakshaver. Berørt kommune og andre hørings- og

orienteringsinstanser orienteres om utredningsprogrammet.

Middelthuns gate 29

Postboks 5091 Majorstua

0301 OSLO

Telefon: 22 95 95 95

Telefaks: 22 95 90 00

E-post: nve@nve.no

Internett: www.nve.no

Org. nr.:

NO 970 205 039 MVA

Haugaland Kraft AS / Fred Olsen Renewables AS - melding om Døldarheia vindkraftverk i Vindafjord kommune, Rogaland fylke. Sammenfatning av høringsuttalelser og fastsetting av utredningsprogram.

Innhold

1	Innledning	2
2	Behandlingsprosessen	2
2.1	Høring	2
2.2	Møter	3
3	Innkomne merknader	3
3.1	Lokale myndigheter	3
3.2	Regionale myndigheter	3
3.3	Sentrale myndigheter	4
3.4	Nettselskaper	5
3.5	Interesseorganisasjoner	6
3.6	Lokale bedrifter	7
3.7	Privatpersoner	7
3.8	Merknader fra Miljøverndepartementet	8
3.9	Kommentarer til Miljøverndepartementets merknader	9
3.10	Tematiske konfliktvurderinger	10
3.10.1	Generelt om tematiske konfliktvurderinger	10
3.10.2	Tematisk konfliktvurdering av de tre planlagte vindkraftverkene	11
4	Generelt om utredningsprogram for vindkraftverk	12
5	NVEs vurdering	12

5.1	Tiltakets beskrivelse	12
5.1.1	Forholdet til andre planer.....	12
	NVE viser til temaet ”Forholdet til andre planer” kulepunkt nr 1. Dette er ivaretatt i utredningsprogrammet.	13
5.1.2	Infrastruktur og nettilknytning.....	13
5.2	Prosess og metode.....	13
5.3	Tiltakets virkninger for miljø og samfunn.....	14
5.3.1	Visuelle forhold	14
5.3.2	Kulturminner og kulturmiljø.....	15
5.3.3	Friluftsliv	16
5.3.4	Naturmangfold.....	16
5.3.5	Forurensning (støy, skyggekast og annen forurensning).....	16
5.3.6	Nærings- og samfunnsinteresser.....	17

1 Innledning

Haugaland Kraft AS & Fred Olsen Renewables AS meldte den 31.08.2010 Døldarheia vindkraftanlegg i Vindafjord kommune, Rogaland fylke, i medhold av plan og bygningsloven. Vindkraftverket er planlagt med en installert effekt på inntil 100 MW. I planområdet er det planlagt å bygge 30-50 vindturbiner, hver med en installert effekt på 2-3,5 MW. Antatt årlig produksjon fra vindkraftverket er estimert til 320 GWh.

NVE gjennomførte offentlig høring av vindkraftanlegget i Vindafjord kommune høsten 2010. På grunnlag av vedlegg II i forskrift om konsekvensutredninger, forslag til utredningsprogram, innkomne merknader og NVEs egne vurderinger, fastsetter NVE et utredningsprogram for tiltaket.

Utredningsprogrammet følger i eget brev til tiltakshaver. I dette notatet sammenfattes og drøftes de høringsuttalelser som har kommet inn i forbindelse med melding om Døldarheia vindkraftanlegg.

2 Behandlingsprosessen

NVE har behandlet meldingen etter plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredning.

2.1 Høring

Prosjektet ble sendt på høring til berørte instanser den 04.11.2010 med frist for uttalelser innen den 28.01.2011. Følgende instanser/organisasjoner fikk meldingene til uttalelse: Vindafjord kommune, Rogaland fylkeskommune, Fylkesmannen i Rogaland, Direktoratet for naturforvaltning, Meteorologisk Institutt, Riksantikvaren, Statens landbruksforvaltning, Statens vegvesen – vegdirektoratet, Mattilsynet – Rogaland, Norges Naturvernforbund, Naturvernforbundet i Rogaland, Natur og Ungdom, Rogaland Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Bellona, ZERO, Norsk Ornitologisk Forening – Rogaland, Forum for Natur og Friluftsliv – Rogaland, Reiselivsbedriftenes landsforening – Rogaland, Stavanger Turistforening, Norges Jeger- og Fiskeforbund – Rogaland, Rogaland Bonde- og småbrukarlag, Rogaland Bondelag, NHO Reiseliv- Vest Norge, NOF Haugaland lokallag, Nord-Rogaland og Sunnhordaland Friluftsråd, NHO Rogaland, Luftfartstilsynet, Forsvarsbygg, Telenor, servicesenter for nettutbygging, Avinor AS, Norkring AS, Haugaland Kraft AS, SKL Nett AS, Statnett SF, Lyse Elnett AS, Olje- og energidepartementet,

Miljøverndepartementet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap – region sør, Norsk institutt for by- og regionsforskning, Enova SF

NVE har forelagt utredningsprogrammet for Miljøverndepartementet iht. forskrift om konsekvensutredning av 26.06.2009 § 8.

2.2 Møter

NVE arrangerte offentlig møte i Ølen Kulturhus 24.11.2010 kl 1900. På møtet orienterte NVE om behandlingsprosessen for meldingen og tiltakshaver orienterte om prosjektet og forslag til utredningsprogram. Totalt møtte 45 personer på det offentlige møtet. NVE avholdt samme dag også orienteringsmøte for lokale og regionale myndigheter på rådhuset i Vindafjord. Ingen regionale myndigheter møtte.

3 Innkomne merknader

Det har kommet inn 16 merknader til meldingen med forslag til utredningsprogram for vindkraftverket.

3.1 Lokale myndigheter

Vindafjord kommune (VK) skriver i brev av 27.01.2011 at saken ble behandlet i formannskapet den 25.01.2011. Formannskapet påpeker at det i fastsettelsen av utredningsprogrammet må legges vekt på innspill som har kommet fra bygdene, andre brukere og interesseorganisasjoner. VK skriver at de anser forholdet til drikkevannskildene Mosarevatnet/Stemmevatnet som spesielt viktige, og at konsekvensene i alle faser av prosjektet må utgreies med hensyn på disse.

VK påpeker videre at det vil være viktig å få illustrert landskapsvirkningen av tilhørende infrastruktur, trafostasjon, nettilknytning og tilkomstveier, i tillegg til turbinene. Det vil også være viktig å få visualisert dimensjonene på vindturbinene, for eksempel 500 meter unna, slik at det kan oppleves av en turgåer. Avslutningsvis anbefaler VK god kontakt med kommunen og andre lokale aktører og interessenter i det videre arbeidet med konsekvensutredningen. Dette må gjøres med sikte på å dra nytte av lokal kunnskap og synspunkter for å få et best mulig grunnlag for de vedtak som skal fattes.

3.2 Regionale myndigheter

Rogaland Fylkeskommune (RFK) uttaler seg i brev 03.12.2010. RFK har håndtert saken som lokal sektormyndighet innen kulturvern og konstaterer at omsøkte konsesjonsområde er i "Fylkesdelplan for vindkraft i Rogaland – ytre del", definert som et "ja-område". RFK stiller seg positiv til tiltakshavers helhetlige tilnærming til temaet kulturminne og kulturmiljø, men forutsetter at undersøkelsesplikten jf. § 9 i kulturminneloven blir ivaretatt i den videre planleggingen. RFK anbefaler også at en slik undersøkelse blir gjennomført i forbindelse med konsekvensutredningen. RFK konstaterer at det ikke er kjente, automatiske fredede kulturminner innenfor planområdet, men at det er potensial for dette. Dette gjelder særlig kulturminner knyttet til jakt, fangst og andre utmarkressurser.

RFK påpeker at det er flere automatisk fredede kulturminner i planområdets nærområde. Disse ligger 1-2 km i luftlinje fra planområdet, en god del lavere i terrenget. Vest for vindparken finnes det blant annet flere gravminner på gården Spåtveit. Lengre nord, på gården Aurdal, er det også registrert

automatisk fredede kulturminner. De fleste automatisk fredede kulturminnene i nærheten finnes ved Sandeid og videre nordover i dalføret som strekker seg mot Ølensvåg.

I nærheten av planområdet er det også flere SEFRAK-registrerte bygninger, men ingen av disse er evaluert. RFL påpeker at dette må gjøres. RFK konkluderer med at kulturminner i nærheten av planområdet også må bli skildret og kartlagt i en eventuell konsekvensutredning, og at det gjøres rede for hvordan en eventuell utbygging vil påvirke disse visuelt.

3.3 Sentrale myndigheter

Riksantikvaren konstaterer i sin høringsuttalelse av 24.1.2011, at meldingen inneholder svært få opplysninger om landskapet i planområdet og influensområdet. Riksantikvaren påpeker at det i motsetning til i planområdet, er flere automatisk fredede kulturminner og SEFRAK-registrerte kulturminner i nærområdet.

Riksantikvaren har følgende innspill i forhold til utredningsprogram for kulturminner og kulturmiljø:

”Landskap

I utgreiingsprogrammet må det komme klart fram at landskapet i både planområdet og influensområdet må skildrast og verdivurderast som grunnlag for vurdering av konsekvensar av tiltaket. Utgreiinga må basere seg på ein metode som legg til grunn ei heilskapleg landskapsforståing som omhandlar det kulturhistoriske innhaldet i landskapet saman med dei naturgjevne og romleg-estetiske tilhøva.

Forslaga til utgreiingsprogram gjer greie for bruk av visualiseringar på ein grei måte. Det kan vere nyttig for tiltakshavar å ha kontakt med Rogaland fylkeskommune om relevante visualiseringspunkt i høve til landskap og kulturminneinteresser.

Kulturminne og kulturmiljø

Kulturminne og kulturmiljø både i planområdet og i influensområdet må skildrast, visast på kart og verdivurderast som grunnlag for vurdering av konsekvensar av tiltaket. Det må gjennomførast synfaring i planområdet, inkludert vegtrasear for å avdekke ev. automatisk freda og andre kulturminne.

Undersøkingsplikta etter kulturminnelova § 9

Riksantikvaren viser til T-1458 Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk der det i samband med behandling av konsesjonssøknader utan reguleringsplan går fram at naudsynte undersøkingar etter kulturminnelova § 9 i utgangspunktet skal gjennomførast før konsesjonsvedtak vert fatta. Det er Riksantikvaren som skal avgjere om undersøkingsplikta kan utsetjast til etter konsesjonsvedtak etter særskild søknad frå tiltakshavar eller fylkeskommunen.”

Direktoratet for naturforvaltning (DN) påpeker i sin høringsuttalelse av 27.01.2011, at det forventede konfliktnivået for vindkraftverket ikke er beskrevet i meldingen og at utkastet til utredningsprogram er generelt upresist. Etter DN's vurdering er NVEs fastsatte utredningsprogram for vindkraft for lite spesifikt i forhold til det enkelte prosjektet.

DN skriver videre at landskapsutredningen må omfatte en vurdering av landskapet, og ikke bare som en vurdering av synlighet fra utvalgte lokaliteter. Landskapet bør vurderes i forhold til klart definerte delområder, og at vurdering av verdi, inngrepsomfang og konsekvens både knyttes til delområdene og

til en samlet oppsummering. Landskapsanalysen må omfatte influensområdet til vindkraftanleggene sammen med spesielt viktige områder/landskap som ligger lengre unna vindkraftanlegget. I analysene bør det benyttes etterprøvbare metodikk, og synlighetskartene bør strekke seg til minst 30 km fra anleggene.

Når det gjelder naturmangfold påpeker DN at prinsippene i naturmangfoldloven må være med på å danne grunnlaget for kravene som stilles i utredningsprogrammet. DN konstaterer at det er ikke gjort noen vurdering av kvaliteten på eksisterende kartlegging, noe som må anses som en klar svakhet. Beskrivelsen av områdene gir heller ikke noe inntrykk av det forventede konfliktnivået. Disse to manglene gjør det nærmest umulig å vurdere de kravene som må stilles til utredningen, og dimensjonering av arbeidsmengden. DN tar det for gitt at det skal gjøres nykartlegging i felt. Dette må formuleres klart i de endelige programmene. Nykartlegging er viktig både for å kvalitetssikre og verifisere eksisterende dokumentasjon, men også for å kunne vurdere konsekvensene i henhold til naturmangfoldloven.

I utredningen av verneinteresser og inngrepsfrie naturområder forutsetter DN at det skal refereres til bruk av INON og kartfesting av eventuelle endringer. Samtidig bør det gjøres en vurdering av konfliktnivået ut fra omfanget av gjenværende inngrepsfrie områder i regionen. Videre påpeker DN at det er viktig at det gjøres en vurdering av alternative områder for det friluftslivet som berøres. Verdisetting skal skje i henhold til DN-håndbok 25, 2004 og konsekvensvurdering kan gjøres etter DN-håndbok 18, 2000.

Avslutningsvis anbefaler DN at NVE bør stille krav om at det utarbeides konfliktkart over vindkraftverket som følger søknaden. DN mener at det ville vært svært hensiktsmessig om NVE stiller krav om at det utarbeides konfliktkart i A1-plott over layouten for vindkraftverkene. Disse kartene bør vise registreringer av naturmangfold, friluftsliv, kulturminner sammen med anleggets tekniske installasjoner. Et slik kart sammen med et oversiktskart, som viser andre vindkraftanlegg i regionen, vil være tidsbesparende når DN skal vurdere eventuelle søknader. Det bør også stilles krav i utredningsprogrammet om at vindkraftverkene skal vurderes i forhold til kommunale og regionale planer.

Statens Vegvesen (SV) påpeker i sin høringsuttalelse, datert 20.01.2011 at det må utredes i konsekvensutredningen hvilken trase/avkjørsel som vil kunne tenkes for Døldarheia. Fylkesvei 46 er svingete og området langs veien har et forholdsvis bratt og ulendt terreng. Veien har en streng holdning i rammeplan for avkjørsler. Dersom det skulle ønskes å benytte Sandei kai for tilkomst av turbindeler, påpeker SV at kaien er i dårlig forfatning. Utbedringer av kai og krysset ut til fylkesvei 46 vil mest sannsynlig være nødvendig. Med tanke på at kaien i dag benyttes som hurtigbåtterminal og snuplass for buss, anbefaler SV at eventuell bruk av kai må avklares med disse.

Avslutningsvis påpeker SV at eventuelle skader som følger av transport/bruk av fylkesvei eller riksvei for tilkomst til tiltak under byggefasen må utbedres og betales av tiltakshaver/ansvarlig transportør. Det må også søkes tillatelse til transport av turbindeler grunnet vekt og volum, definert som spesialtransport etter Statens Vegvesens prosedyrer for spesialtransport.

3.4 Nettselskaper

Statnett SF fokuserer i sin høringsuttalelse av 21.01.2011 på sentralnettet i området og konstaterer at det har kapasitet til å ta imot produksjonen til det meldte vindkraftverket. Statnett påpeker videre at Døldarheia vindkraftverks planlagte tilkobling til en av 300 kV ledningene mellom Sauda og Karmøy krever etablering av en ny stasjon med to ledningsfelt og et transformatorfelt. Statnett har en langsiktig

strategi for å oppgradere 300 kV nett til 420 kV. En ny stasjon bør bygges for 420 kV slik at en legger til rette for en fremtidig heving av spenningsnivået. En viktig forutsetning for Statnetts uttalelse er at konsesjonær følger krav i forskrift om systemansvaret i kraftsystemet (FoS) og forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet (FoL).

3.5 Interesseorganisasjoner

Forum for Natur og Friluftsliv – Rogaland (FNF) skriver i høringsuttalelse datert 01.03.2011. Forumet er et interesseforum for organisasjoner som arbeider med natur og friluftsliv. Denne høringsuttalelsen er utarbeidet av Haugesund Turistforening, Norsk Ornitologisk Forening avd. Rogaland, Naturvernforbundet i Rogaland og Sørmarkas Venner.

FNF konstaterer at prosjektet er foreslått i et konfliktfylt område. Området er naturrikt, er et viktig turområde, er nedslagsfelt for drikkevannskilder og har høyder som er synlige fra store deler av kommunen og fra nabokommuner. FNF påpeker viktigheten av at undersøkelser som foretas i felten må baseres på datainnsamling over en tilstrekkelig tidsperiode – minst et år. Konsekvensutredningen må også vurdere de biologiske og naturmessige effektene av de ulike veitraseene som er foreslått i prosjektet. FNF påpeker avslutningsvis at konsekvensutredningen må følge kvalitative retningslinjer, undersøke mulige alternative områder, forutsi kumulative effekter, og foreslå å flytte prosjektene vekk fra potensielt konfliktfylte områder, og heller bygge nærmere eksisterende infrastruktur og menneskelig aktivitet.

Haugesund turistforening (HT) uttaler i brev av 28.01.2011 at de har vedtatt å gå imot prosjektet. HT uttaler videre at det i en eventuell konsekvensutredning er viktig å fokusere på følgende:

- Fotovisualisering av tenkt vindkraftanlegg sett fra Søljeåsen i Skjold, Gråhorgjo, Bukkanibba, Kåtanuten, Bygdarenuten, P-plassen på Oppheim, høydedraget øst for Ongelsvatnet før Olalihytta, Svalefjell og Fuglen. Dette kan gjøres med bevegelse på vindturbinene, slik at opplevelsen av roterende vindturbiner kan oppleves.
- Det må overfor befolkningen i Vindafjord kommune sendes ut et visualiseringskart, som synliggjør hvor mye av kommunens befolkning som blir eksponert av roterende vindkraftverk.
- Nabokommunene har store regionale friluftsområder som vil bli påvirket av vindkraftparkene. HT mener det er viktig at Tysvær med Lammanutområdet, Nedstrandsfjella og Valhest, Haugesund med Byheiene og Klauvområdet, Sveio med flere fine turmål som Emberlandsnipen, Hopsfjellet og Trodlavassnipen, Etne med Vetten og de fleste av fjelltopper og heier over 800 moh i Etnefjellene, får laget et visualiseringskart som viser hvor vindkraftverkene vil bli synlige fra. HT går ut fra at nabokommunene også får disse planene til uttale. Det må lages visualiseringsplansjer, som viser veianleggene og linjeføringen/trafostasjoner/serviceanlegg i terrenget.

Norges Miljøvernforbund (NMF) skriver i brev 12.01.2011 av at de krever stopp i planene for vindkraftverket på grunn av visuelle virkninger, støy, skyggekast, fare for iskast, bortfall av INON-områder og virkninger for fugl og naturtyper. NMF mener at det bør iverksettes andre tiltak enn vindkraftutbygging for å sikre energiforsyningen; reduksjon i salg av vannkraft til utlandet, effektivisere eksisterende vannkraftverk, redusere nettap og ENØK-tiltak.

NMF påpeker at de mest negative konsekvensene ved vindturbinanlegget i Døldarheia vil være knyttet opp mot habitatforringelse og kollisjonsrisiko for hekkende og næringssøkende dagrovfugler, samt

visuell forurensning. Videre påpeker NMF at veiene i terrenget vil føre til økt ferdsel og økt økologisk stress, særlig med tanke på hekkeplasser i hekkeperioden og at Vindafjord er en alt for vakker kommune til at noen skal få lov til å bygge vindturbiner der.

Vats Grendautval (VG) skriver i brev datert 13.01.2011. Døldarheia Sameiarlag ble dannet i 2006 og er et sameierlag bestående av grunneiere som har egeninteresser i det aktuelle området og er medlemmer i Vats Grendautval. Grunneierene stiller seg positive til utbygging, og ser mange positive ringvirkninger i kjølvannet av en vindpark. VG har brukt mye ressurser på å skaffe seg et godt faktagrunnlag vedrørende vindkraft og en potensiell utbygging, og har gått fra å være negative til å vedta en positiv innstilling til vindkraftutbygging i Døldarheia. VG ønsker en grundig konsekvensutredning med visuell kartlegging av mastene, fra ulike punkter i bygda. VG påpeker også viktigheten av at bygda får konkrete goder av et slikt anlegg i form av støtte og drift av tiltak til glede for innbyggerne.

3.6 Lokale bedrifter

Ølen Vassverk (ØV) skriver i sin høringsuttalelse av 07.01.2011 at potensiell utbygging av vindkraft i Døldarheia omfatter et nedslagsfelt som utgjør ca. 10 % av utbyggingen. ØV påpeker at utbygging medfører stor fare for forurensning av drikkevannskilden, både under utbygging og under selve driftsfasen. Dette vil ifølge ØV dreie seg om olje- og dieselsøl, kjemikalier og lignende, som blir brukt blant annet mot ising på bladene. ØV konstaterer at dette vil kunne få fatale konsekvenser for kundenes drikkevann. ØV opplyser også om at nedslagsfeltet til Mosarevatnet og Stemmvatnet er klausulert iht. ekspropriasjonstillatelse og tillatelse til allmenningsstevning av 13.januar 1967.

3.7 Privatpersoner

Einar Grønstad skriver i høringsuttalelse datert 10.12.2010. Grønstad bor i nærområdet og stiller seg svært positiv til utbygging av Døldarheia vindkraftverk. Han legger spesielt vekt på at utbygging av veier i tilknytning til planområdet vil gjøre naturen mer tilgjengelig for allmennheten.

Erik Havrevoll skriver i høringsuttalelse datert 13.12.2010. Havrevoll bor på østre siden av Sandeidsfjorden og ønsker at prosjektet visualiseres for å kunne danne seg et bilde av hva som kan synes av turbiner fra deres nabolag og hvordan dette vil påvirke skyggekast.

Eirik Kallevik Nesheim skriver i høringsuttalelse datert 27.01.2011. Nesheim stiller seg svært negativ til prosjektet og påpeker at utbyggingen er foreslått i et område langt inne i landet, omgitt av fjell og daler, med lite vind og mye turbulens. Nesheim påpeker videre at dette ikke er en god plassering av en vindpark. Nesheim skriver videre at vindforholdene på Karmøy er langt bedre og at prosjektet i Døldarheiene virker å være en "plan B" for fylket. De siste 15 årene er det registrert 27172 noteringer på toppene på Døldarheia og fjellene rundt. Utbyggingen av vindkraft i dette område vil frarøve lokalsamfunnet et yndet turområde.

Marit Vårvik og Magne Inge Vårvik skriver i høringsuttalelse datert 28.01.2011. Vårvik bor på østre siden av Sandeidsfjorden og ønsker at prosjektet visualiseres for å kunne danne seg et bilde av hva som kan synes av turbiner fra deres nabolag og hvordan dette vil påvirke skyggekast .

3.8 Merknader fra Miljøverndepartementet

Miljøverndepartementet (MD) viser i sitt brev av 30.09.11 til brev av 24.06.11 med merknader til forelagte utredningsprogram i flere fylker. MD presiserer at alle merknadene også gjelder for utredningsprogrammene som nå er forelagt i Rogaland, Nordland og Sogn og Fjordane.

Bakgrunn for utredningsprogram

MD påpeker at det tydelig må gå frem av utredningsprogrammenes innledning at programmet skal tolkes i lys av notatet ”*Bakgrunn for utredningsprogram*”.

Kulturminner

MD viser videre til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om håndtering av lovpålagte undersøkelser i medhold av kulturminneloven § 9 i vindkraftsaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til håndtering automatisk fredete kulturminner når denne avklaringen foreligger.

Landskap

MD ber om at visualiseringspunktene også vurderes og velges i samråd med fylkesmannen og kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen.

MD ber om at det går frem av utredningsprogrammene at samlede virkninger for landskapet skal illustreres ved hjelp av fotovisualiseringer der det er planlagte og/eller etablerte vindkraftverk innenfor en radius på cirka 30 kilometer.

Naturmangfold

”Miljøverndepartementet ber om at utredningsprogrammene sikrer at det utarbeides konsekvensutredninger som gir et tilfredsstillende grunnlag for å vurdere bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 8 til 12, jamfør naturmangfoldloven § 7. Dette innebærer blant annet at utredningsprogrammene må legge opp til å utrede hvilke virkninger tiltakene kan få for alle prioriterte, truede og nær truede arter og utvalgte, truede og nær truede naturtyper. Påvirkningen på disse arter og naturtyper skal vurderes ut fra den samlede belastningen de er eller vil bli utsatt for, det vil si påvirkninger også fra andre eksisterende og fremtidige tiltak. Dette gjelder for lokale bestander og forekomster i tillegg til artene og naturtypene på landsbasis. Der hvor eksisterende kunnskap er mangelfull må det gjennomføres feltundersøkelser.”

MD ber om at det henvises til Norsk Rødliste for naturtyper (2011) i relevante punkter i utredningsprogrammet.

”Når det gjelder tiltak som kan ha virkning på verneområder, også der tiltaket ligger utenfor verneområdets grenser, vises det til naturmangfoldloven § 49 om at hensynet til verneverdiene skal tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis og ved fastsetting av vilkår. Miljøverndepartementet ber om at de aktuelle utredningsprogrammene legger opp til å fremskaffe informasjon som gjør det mulig for konsesjonsmyndigheten å vurdere dette.”

MD anbefaler NVE å omformulere kulepunkt som omhandler før- og etterundersøkelser for naturmangfold under kapittel 2 *Prosess og metode*.

MD viser til tematiske konfliktvurderinger for prosjektene, og ber NVE vurdere om det er hensiktsmessig å prioritere videre konsesjonsbehandling i sakene med høyt konfliktnivå. Eksempelvis Nordkyn vindkraftverk og Falesrassa vindkraftverk.

MD viser til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om utarbeidelse av en mal som ivaretar bestemmelsene i naturmangfoldloven og vannforskriften på en tilfredsstillende måte i utredningsprogram for konsesjonssaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til ovennevnte når denne avklaringen foreligger.

Regionale planer

MD ber NVE avvente konsesjonsbehandling i områder hvor det er igangsatt utarbeidelse av regionale planer for vindkraft.

3.9 Kommentarer til Miljøverndepartementets merknader

Bakgrunn for utredningsprogram

Miljøverndepartementet(MD) påpeker at det tydelig må gå frem av utredningsprogrammets innledning at programmet skal tolkes i lys av notatet ”*Bakgrunn for utredningsprogram*”. NVE vil presisere at det i innledningen til utredningsprogram alltid vises til høringsuttalelser og NVEs vurderinger i ”*Bakgrunn for utredningsprogram*”. I tillegg må vi bemerke at programpostene er tydelige og konkrete og gir i liten grad rom for tolkning. Vår erfaring er at tiltakshaverne alltid vurderer ”*Bakgrunn for utredningsprogram*” som viktig å studere før bestilling av relevant utredningskompetanse for å gjennomføre de pålagte utredningene. MDs forslag er en unødvendig tydeliggjøring som etter vår mening ikke bør inngå i våre prosessuelle vedtak.

Kulturminner

MD viser videre til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om håndtering av lovpålagte undersøkelser i medhold av kulturminneloven § 9 i vindkraftsaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til håndtering av automatisk fredete kulturminner når denne avklaringen foreligger.

NVE gjør oppmerksom på at vindkraftsøknader vil behandles i henhold til gjeldende praksis inntil eventuelle resultater fra avklaringsprosessen mellom OED og MD foreligger.

Landskap

MD ber om at visualiseringspunktene også vurderes og velges i samråd med fylkesmannen og kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen. I tilknytning til programpunktet om visuelle virkninger ber NVE tiltakshaver om å vurdere forslag til fotostandpunkt i høringsuttalelser i samråd med fagutreder og berørt kommune. Som nevnt over beskriver NVE i fremgangsmåten for utredningstema landskap at tiltakshaver bør vurdere forslag til fotostandpunkt i høringsuttalelsene i samråd med fagutreder og berørt kommune. Videre mener vi at det i tredje kulepunkt under utredningstema landskap og henvisning til NVEs veileder 05/2007 samlet gir en god og konkret veiledning til hvilke visualiseringspunkter som bør velges. En ytterligere byråkratisering av valg av visualiseringspunkter synes fundert på et grunnlag som er uavhengig av hva som faktisk står i programmet. NVE kan ikke ta MDs forslag til følge.

NVE kan slutte seg til MDs forslag om at samlede virkninger bør illustreres ved hjelp av fotorealistiske visualiseringer der det er planlagte og /eller etablerte vindkraftverk innenfor en radius på ca 30 kilometer. Dette forutsetter at visualiseringene får en kvalitet som kan tilføre saksbehandlingen beslutningsrelevant informasjon om samlede virkninger for landskapet. NVE mener at krav om visualisering av flere vindkraftverk ikke bør inngå som et standardkrav i utredningsprogram i områder med flere prosjekter nær hverandre. NVE legger til grunn at visualiseringer som skal gi informasjon om samlede virkninger for landskapet må knyttes til de prosjektene som meddeles konsesjon. Prosjekter som er fremmet og som NVE anbefaler blir trukket, eller prosjekter som ikke meddeles konsesjon bør ikke inngå i denne type visualiseringer. NVE mener

derfor at fotorealistiske visualiseringer av flere prosjekter normalt bør kreves som tilleggsutredninger der dette vurderes som relevant.

Naturmangfold

NVE kan i hovedsak slutte seg til MDs endringsforslag, og vil foreta nødvendige endringer i utredningsprogrammene.

MD viser til tematiske konfliktvurderinger for prosjektene, og ber NVE vurdere om det er hensiktsmessig å prioritere videre konsesjonsbehandling i sakene med høyt konfliktnivå. Eksempelvis Nordkyn vindkraftverk og Falesrassa vindkraftverk. NVE vil avvente fylkesdelplan for vindkraft i Finnmark. Når planen foreligger vil NVE foreta en prioritering av hvilke prosjekter som skal tas til behandling og hvilke prosjekter som skal anmodes trukket.

MD viser til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om utarbeidelse av en mal som ivaretar bestemmelsene i naturmangfoldloven og vannforskriften på en tilfredsstillende måte i utredningsprogram for konsesjonssaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til ovennevnte når denne avklaringen foreligger. NVE gjør oppmerksom på at vindkraftsøknader vil behandles i henhold til gjeldende praksis inntil eventuelle resultater fra avklaringsprosessen mellom OED og MD foreligger.

Regionale planer

MD ber NVE avvente konsesjonsbehandling i områder hvor det er igangsatt utarbeidelse av regionale planer for vindkraft.

Fylkesdelplaner for vindkraft der dette foreligger, skal inngå som beslutningsgrunnlag i NVEs konsesjonsbehandling. Dersom NVE skal sluttbehandle prosjekter før en eventuell fylkesdelplan er vedtatt, vil dette være i forståelse med den aktuelle fylkeskommunen.

3.10 Tematiske konfliktvurderinger

3.10.1 Generelt om tematiske konfliktvurderinger

Tematiske konfliktvurderinger ble behandlet i Stortingsmelding nr. 11 (2004-2005) Sametingets virksomhet i 2003. Gjennom konfliktvurderingene skal det systematiseres og kategoriseres informasjon om mulige konflikter mellom planlagte vindkraftverk og de ulike sektorinteressene, og derigjennom legge til rette for avklaring av disse gjennom konsesjonsbehandlingen. Målsetningen skal være å bidra til å finne vindkraftprosjekter som i størst mulig grad kan forenes med de ulike sektorinteressene.

Følgende temaer inngår i konfliktvurderingene:

Miljø og kulturminner - konfliktvurderingen foretas av Direktoratet for Naturforvaltning og Riksantikvaren

Reindrift - konfliktvurderingen foretas av Reindriftsforvaltningen

Forsvaret - konfliktvurderingen foretas av Forsvarsbygg

NVE har fått ansvaret for å koordinere og sikre gjennomføringen av tematiske konfliktvurderinger av meldte og konsesjonssøkte vindkraftverk. En rekke andre temaer som ikke inngår i konfliktvurderingene, som for eksempel infrastruktur, vindressurser og økonomi, vil selvfølgelig også inngå som sentrale temaer i konsesjonsbehandlingen.

Prosjektene kategoriseres etter følgende generelle karakterskala:

Kategori A: Ingen konflikt

Kategori B: Mindre konflikt

Kategori C: Middels konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel mindre justeringer av parken som flytting/fjerning av et mindre antall vindturbiner. Eventuelt et område med stor verdi men stor usikkerhet om konfliktgrad, men hvor sektormyndighet tror konfliktgraden vil være stor ("føre var").

Kategori D: Stor konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel omfattende justeringer av parken som flytting/fjerning av et større antall vindturbiner.

Kategori E: Svært stor konflikt. Avbøtende tiltak vil ikke kunne redusere konflikt.

3.10.2 Tematisk konfliktvurdering av de tre planlagte vindkraftverkene

Forsvarsbygg informerer i brev av 24.01.2011 om at prosjektet har vært forelagt til vurdering hos Forsvarets egne relevante fagorganer i Forsvarsbyggs vindkraftgruppe. Prosjektet er som følger av dette gitt **kategori A** i den omforente skala for konfliktnivå med tilhørende konsekvens i slike saker.

Prosjekt	Kommune(r)	Kategori
Døldarheia vindkraftverk	Vindafjord	A

Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren oversendte sin vurdering 07.03.2011. Prosjektet ble vurdert til **kategori B-C**.

Prosjekt	Sum	Naturmiljø	Kulturmiljø	Landskap
Døldarheia vindkraftverk	B-C	B-C	B-C	B-C

DN og RA skriver følgende i begrunnelsen for karakteren B- C: Anlegget planlegges på et fjellområde som inngår som ja-områder i fylkesdelplanen for vindkraft. Potensial for konflikt med biologisk mangfold og kulturminner.

"Det er omfattende planer om vindkraft i regionen, men det er vanskelig å si noe om disse anleggene da det ikke er utarbeidet gode oversiktskart. Det er potensial for samlet belastning på rødlistede og andre viktige arter må vurderes i tråd med forvaltningsmål for arter og prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven."

Det er gitt delkarakteren B-C for tema naturmiljø, og i konfliktvurderingen sies det: *"Kongeørn og hønefugl som orrfugl og ryper er registrert i området. Planområdet består av mye lynghei. Potensial for konflikt med biologisk mangfold."*

Det er gitt delkarakteren B-C for tema kulturminner og kulturmiljø, og i konfliktvurderingen sies det: *"Det er ikke kjent kulturminner inne i selve planområdet, men det er kjent flere automatisk freda kulturminner og SEFRAKregistrerte bygninger i nærområdet. Potensial for konflikt med kulturminner."*

Det er gitt delkarakteren B-C for tema landskap, og i konfliktvurderingen sies det: ”*Planområdet ligger innenfor landskapsregion 22. Midtre bygder på Vestlandet. Fjellområdet ligger på 630-730.*”

4 Generelt om utredningsprogram for vindkraftverk

En konsekvensutredning skal i nødvendig utstrekning omfatte de punkter som er listet opp i vedlegg III i forskrift om konsekvensutredninger av 01.07.2009. På bakgrunn av forskriften, innholdet i meldingen, innkomne høringsuttalelser og egne vurderinger skal NVE meddele et eget utredningsprogram for tiltaket. I utredningsprogrammet skal NVE spesifisere og avgrense utredningskravene for direkte og indirekte virkninger for miljø, naturressurser og samfunn til de forhold som etter NVEs vurdering er vesentlige og beslutningsrelevante.

NVE har utformet utredningsprogram for Døldarheia vindkraftverk. Intern infrastruktur, dvs. kabler fra hver enkelt vindturbin til en felles transformator for vindkraftverket, nødvendige elektriske anlegg for nettilknytning, interne veier og atkomstvei, omfattes også av utredningsprogrammet.

Utredningsprogrammene er gitt til tiltakshaver i eget brev.

5 NVEs vurdering

Ved fastsettelse av utredningsprogrammet, har NVE tatt utgangspunkt i vedlegg III i forskrift om konsekvensutredninger, høringsinnspill, egne vurderinger og erfaring fra tidligere fastsatte utredningsprogrammer. I tillegg er forslag til utredningsprogram som tiltakshaver la frem i meldingen, lagt til grunn for vurderingen. Utredningsprogrammet er tematisk oppdelt, og omtaler både problemstillinger som skal belyses og fremgangsmåte.

Etter NVEs vurdering vil en konsekvensutredning som gjennomføres etter det fastsatte utredningsprogrammet gi et godt grunnlag for å kunne vurdere om det meldte vindkraftverket bør etableres eller ikke.

Nedenfor følger NVEs kommentarer til innkomne høringsuttalelser. I de tilfeller der NVE mener at krav og innspill fra høringsinstansene er dekket av kravene i utredningsprogrammet, er innspillene ikke gjengitt eller kommentert. Høringsuttalelser er kommentert der NVE mener det er behov for avklaringer og/eller presiseringer. Herunder kommenteres eventuelle krav fra høringsinstanser som ikke er tatt med i utredningsprogrammet.

5.1 Tiltakets beskrivelse

5.1.1 *Forholdet til andre planer*

Direktoratet for Naturforvaltning mener det skal stilles krav om at vindkraftverket skal vurderes i forhold til kommunale og regionale planer.

NVE viser til temaet ”Forholdet til andre planer” kulepunkt nr 1. Dette er ivarettatt i utredningsprogrammet.

5.1.2 *Infrastruktur og nettilknytning*

Statens Vegvesen påpeker at planlagt veitrase er i dårlig forfatning og har en streng holdning i rammeplan for avkjørsler. Videre påpekes det at Sandei kai er i dårlig forfatning og at utbedringer vil være nødvendige dersom tiltakshaver ønsker å benytte kaien for tilkomst av turbindeler. Skader på vei som følger av transport/bruk av fylkesvei eller riksvei for tilkomst under byggefasen må utbedres og betales av tiltakshaver/ansvarlig transportør. Det må også søkes tillatelse til transport av turbindeler grunnet vekt og volum, definert som spesialtransport etter Statens Vegvesens prosedyrer for spesialtransport.

NVE påpeker viktigheten av at infrastruktur for tilkomst av materiell knyttet til en eventuell utbygging utredes grundig. Samtlige alternativer må utredes og eventuelle utbedringer må kartlegges.

Statnett påpeker at konsesjonær må følge krav i forskrift om systemansvaret i kraftsystemet (FoS) og forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet (FoL).

5.2 **Prosess og metode**

Vindafjord kommune anbefaler god kontakt med kommunen og andre lokale aktører og interessenter i det videre arbeidet med konsekvensutredningen. Dette må gjøres med sikte på å dra nytte av lokal kunnskap og synspunkter for å få et best mulig grunnlag for de vedtak som skal fattes.

NVE viser til kapittel 2, kulepunkt 4 som krever at tiltakshaver skal kontakte regionale myndigheter og berørt kommune i utredningsarbeidet og nedsette en samrådsgruppe bestående av representanter fra kommune, grunneiere, lokale organisasjoner og næringsliv.

Forum for Natur og Friluftsliv i Rogaland (FNF) konstaterer at prosjektet er foreslått i et konfliktfylt område og påpeker derfor viktigheten av at undersøkelser som foretas i felten må baseres på datainnsamling over en tilstrekkelig tidsperiode – minst et år. FNF påpeker også at konsekvensutredningen må følge kvalitative retningslinjer, undersøke mulige alternative områder, forutsi kumulative effekter, og foreslå å flytte prosjektene vekk fra potensielt konfliktfylte områder, og heller bygge nærmere eksisterende infrastruktur og menneskelig aktivitet.

NVE mener at dette er tilstrekkelig ivarettatt i utredningsprogrammet og viser til utredningskrav under tema ”prosess og metode”, kulepunkt 6; ”*Det skal kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av vindkraftverket. Dersom kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold er mangelfullt, skal det gjennomføres feltbefaring.(..)* Befaringer og undersøkelser som er nødvendige for å gi tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for et konsesjonsvedtak må utføres som en del av utredningsarbeidet. Under kulepunkt 3 legger NVE til grunn at utredningene gjennomføres av kompetente fagmiljøer. Hva gjelder alternative områder, mener NVE det er rasjonelt å utrede den aktuelle utbyggingsløsningen for å fatte vedtak om dette er et egnet område eller ikke.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) anbefaler at NVE bør stille krav om at det utarbeides konfliktkart over vindkraftverket som følger søknaden. DN mener at det ville vært svært hensiktsmessig om NVE stiller krav om at det utarbeides konfliktkart i A1-plott over layouten for

vindkraftverkene, noe som vil være tidsbesparende når DN skal vurdere eventuelle søknader. NVE mener utredningsprogrammet vil gi tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for et konsesjonsvedtak.

5.3 Tiltakets virkninger for miljø og samfunn

5.3.1 Visuelle forhold

Landskap

Direktoratet for Naturforvaltning (DN) skriver at landskapsutredningen må omfatte en vurdering av landskapet, og ikke bare som er vurdering av synlighet fra utvalgte lokaliteter. Landskapet bør vurderes for klart definerte delområder, og at vurdering av verdi, inngrepsomfang og konsekvens både knyttes til delområdene og til en samlet oppsummering. Landskapsanalysen må omfatte influensområdet til vindkraftanleggene anleggene sammen med spesielt viktige områder/landskap som ligger lengre unna vindkraftanlegget. I analysene bør det benyttes etterprøvbare metodikk. DN påpeker at visualiseringskartene bør strekke seg til minst 30 km fra anlegget.

NVE har i samarbeid med Riksantikvaren og Direktorat for naturforvaltning arbeidet med å utvikle en landskapsanalysemetodikk hvor naturfaglige og kulturminnefaglige aspekter er integrert i landskapsvurderingene, og hvor verdivurderingene i større grad skal være etterprøvbare. Metodikken skal testes ut i noen vindkraftprosjekter i løpet av 2011 og siden evalueres. Så lenge dette arbeidet ikke er sluttført vil vi i denne sammenheng vise til kulepunktene 1 - 4 under tema "Landskap" i utredningsprogrammet. NVE mener tiltakets virkninger for landskapet vil bli utredet i tilstrekkelig grad.

Haugesund Turistforening (HT) krever at det må sendes ut et visualiseringskart, som synliggjør hvor mye av kommunens befolkning som blir eksponert av vindkraftverket. HT krever videre at det må lages fotovisualisering av tenkt vindkraftanlegg sett fra Søljeåsen i Skjold, Gråhorgjo, Bukkanibba, Kåtanuten, Bygdarenuten, P-plassen på Oppheim, høydedraget øst for Ongelsvatnet før Olalihytta, Svalefjell og Fuglen. Dette kan gjøres med bevegelse på vindturbinene, slik at opplevelsen av roterende vindturbiner oppleves reelt.

Nabokommunene har store regionale friluftsområder som vil bli påvirket av vindkraftparkene. HT mener det er viktig at Tysvær med Lammanutområdet, Nedstrandfjella og Valhest, Haugeund med Byheiene og Klauvområdet, Sveio med flere fine turmål som Emberlandsnipen, Hopsfjellet og Trodlavassnipen, Etne med Vetten og de fleste av fjelltopper og heier over 800 moh i Etnefjellene også får laget et visualiseringskart som viser hvor vindkraftverkene vil bli synlige fra. HT går ut fra at nabokommunene også får disse planene til uttale. Det må lages visualiseringsplansjer, som viser veianleggene og linjeføringen/trafostasjoner/serviceanlegg i terrenget.

Vindafjord kommune mener at det er viktig å få visualisert dimensjonene på vindturbinene for eksempel 500 meter unna, slik at det kan oppleves av en turgåer.

Vats Grendsutval ønsker en grundig konsekvensutredning med visuell kartlegging av mastene, fra ulike punkter i bygda.

Privatpersoner som bor på østre siden av Sandeidsfjorden, ønsker at prosjektet visualiseres fra deres synsfelt for å kunne danne seg et bilde av hva som kan synes av turbiner fra deres nabolag og hvordan dette vil påvirke skyggekast.

NVEs programpunkt om visualisering er viktig, og det er ivarettatt gjennom retningslinjer i veilederne 5/2007 "Visualisering av planlagte vindkraftverk". NVE legger til grunn at fotostandpunkt velges ut etter anbefaling fra fagutredere for visualiseringer/landskap, i samråd med den berørte kommunen og basert på innkomne høringsuttalelser. Et teoretisk synlighetskart som viser vindkraftverkets synlighet inntil 20 kilometer fra vindkraftverkets ytre avgrensning skal utarbeides.

5.3.2 Kulturminner og kulturmiljø

Rogaland Fylkeskommune (RFK) anbefaler at kulturminner og SEFRAK-registrerte bygninger i nærheten av planområdet må evalueres. RFK påpeker at det er flere automatisk fredede kulturminner i planområdets nærområde. Disse ligger 1-2 km i luftlinje fra planområdet, en god del lavere i terrenget. Vest for vindparken finnes det blant annet flere gravminner på gården Spåtveit. Lengre nord, på gården Aurdal, er det også registrert automatisk fredede kulturminner. De fleste automatisk fredede kulturminnene i nærheten finnes ved Sandeid og videre nordover i dalføret som strekker seg mot Ølensvåg. Riksantikvaren påpeker at databasene Askeladden og SEFRAK, andre oversikter og lokalkunnskap må benyttes i evalueringen.

NVE forutsetter at fagutredere setter seg inn relevant dokumentasjon og kontakter kulturmyndigheten. NVE viser forøvrig til fremgangsmåte under tema "Kulturminner og kulturmiljø". *"Relevant dokumentasjon skal gjennomgås, og kulturminnemyndighetene skal kontaktes. Den regionale kulturminnemyndighet er fylkeskommunen, og for områder med samiske interesser er det Sametinget. For å få nødvendig kunnskap om automatisk fredete kulturminner skal det foretas befarings av person med kulturminnefaglig kompetanse. Undersøkelser som innebærer inngrep i naturen kan kun foretas av fylkeskommunen, Sametinget, NIKU, de arkeologiske museene og sjøfartsmuseene innenfor deres gitte ansvarsområder. Riksantikvarens "Rettleiar: Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar" (2003) og NVEs veileder 3/2008 "Visuell innvirkning på kulturminner og kulturmiljø" bør benyttes i arbeidet med utredningen. Veileder er tilgjengelig på NVEs nettsted (www.nve.no). Ved utarbeidelse av verdikart henvises det til Vegvesenets "Håndbok 140". Databasene "Askeladden" (<http://askeladden.ra.no/sok>) - en oversikt over fredete kulturminner og kulturmiljøer, og SEFRAK-registeret - et landsdekkende register over eldre bygninger og andre kulturminner, kan benyttes i utredningsarbeidet."*

Rogaland Fylkeskommune forutsetter at undersøkelsesplikten jf. § 9 i kulturminneloven blir ivarettatt i den videre planleggingen. Riksantikvaren viser til T-1458 Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk, der det i sammenheng med behandling av konsesjonsøknader uten reguleringsplan går fram at nødvendige undersøkelser etter kulturminneloven § 9 i utgangspunktet skal gjennomføres før konsesjonsvedtak blir fattet.

Etter NVEs vurdering er det hensiktsmessig at § 9-undersøkelsene gjennomføres i tilknytning til detaljplan, noe som innebærer at dette normalt gjennomføres etter et eventuelt konsesjonsvedtak. NVE vil derfor ikke kreve dette i utredningsprogrammet.

5.3.3 *Friluftsliv*

DN påpeker at det er viktig å gjøre en vurdering av alternative områder for det friluftslivet som berøres. Verdisetting skal skje i henhold til DN-håndbok 25, 2004 og konsekvensvurdering kan gjøres etter DN-håndbok 18, 2001.

NVE legger til grunn at tiltakshaver ved å gjennomføre utredningskravene under tema "Friluftsliv og ferdsel" i tilstrekkelig grad vil beskrive og vurdere tiltakenes virkninger for friluftsliv og ferdsel.. Informasjon om dagens bruk av området og om alternative friluftsområder skal innhentes fra lokale myndigheter og aktuelle interesseorganisasjoner. Under fremgangsmåte henvises det til DN's håndbøker nr. 18 "*Friluftsliv i konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven*" (2001) og nr. 25 "*Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder*" (2004).

5.3.4 *Naturmangfold*

DN påpeker at prinsippene i naturmangfoldloven må danne grunnlaget for kravene som stilles i utredningsprogrammet. DN konstaterer at det er ikke gjort noen vurdering av kvaliteten på eksisterende kartlegging, noe som må anses som en klar svakhet.

DN tar det for gitt at det skal gjøres nykartlegging i felt. Nykartlegging er viktig både for å kvalitetssikre og verifisere eksisterende dokumentasjon, men også for å kunne vurdere konsekvensene i henhold til naturmangfoldloven. NVE viser til fremgangsmåte i utredningsprogrammet under tema "Naturmangfold". Der eksisterende dokumentasjon er mangelfull skal det gjennomføres feltundersøkelser om naturtyper, fugleliv, annen flora og fauna. NVE legger videre til grunn at tiltakshaver ved å gjennomføre utredningskravene under temaet "Naturmangfold" i tilstrekkelig grad vil beskrive og vurdere tiltakets virkninger for naturtyper, fugl, annen fauna, flora og inngrepsfrie områder.

I utredningen av verneinteresser og inngrepsfrie naturområder forutsetter DN at det skal refereres til bruk av INON og kartfesting av eventuelle endringer.

NVE stiller i utredningsprogrammet krav om at tiltakets eventuelle innvirkning på inngrepsfrie naturområder beskrives, og at eventuell reduksjon av inngrepsfrie naturområder skal tall- og kartfestes.

5.3.5 *Forurensning (støy, skyggekast og annen forurensning)*

Ølen Vassverk (ØV) påpeker at en potensiell utbygging medfører stor fare for forurensning av nedslagsfeltet til den lokale drikkevannskilden både under utbygging og selve driftfasen. Dette vil i følge ØV dreie seg om olje- og dieselsøl, kjemikalier og lignende som blir brukt i forbindelse med drift av anlegg. Omsøkt område omfatter en del av nedslagsfeltet til ØV som påpeker at forurensning i området kan få fatale virkninger for kundenes drikkevann. ØV opplyser også om at nedslagsfeltet til *Mosarevatnet og Stemmevatnet* er klausulert iht. ekspropriasjonstillatelse og tillatelse til allmenningsstevning av 13.januar 1967. Dette nedslagsfeltet utgjør ifølge ØV 10 % av omsøkt areal for vindkraft.

Vindafjord kommune påpeker at *Mosarevatnet* og *Stemmevatnet* er spesielt viktige, og at konsekvensene i alle faser av prosjektet må utgreies med hensyn på disse.

NVE ber om at tiltakshaver utreder hvilken betydning klausuleringen har for utformingen av prosjektet. Dersom klausuleringen ikke skulle vise seg å være til hinder for nåværende utforming, skal tiltakshaver utrede eventuelle konsekvenser for drikkevannskilden.

5.3.6 *Nærings- og samfunnsinteresser*

Døldarheia sameiarlag består av grunneiere med egeninteresser i området og påpeker viktigheten av at bygda får konkrete goder av et slikt anlegg i form av støtte og drift av tiltak til glede for innbyggerne.

Dette er et privatrettslig forhold mellom tiltakshaver og Vindafjord kommune.